

Indvandrerne, arbejdsmarkedet og dansk nationaløkonomi

Mehmet Ümit Necef, Adjunkt, Ph.D., Center for Mellemøst-studier,
Syddansk Universitet, Odense Universitet

1. Indledning

Når man skal hæve sig over virvaret af synspunkter i en hvilken som helst debat og udpensle de store linjer, laver man noget idéhistorikere kalder diskursanalyse. En diskurs er de overordnede synspunkter, som bestemmer hvordan man overhovedet taler om et emne og hvilke spørgsmål, man kan stille til den sociale virkelighed. Formuleret med filosofen Foucaults ord bestemmer en diskurs hvordan en problematik italesættes. Hvis en person taler på en anden måde om et bestemt emne eller fremsætter nogle helt andre og nye spørgsmål, kan han risikere at blive beskyldt for at være uvidenskabelig, unødvendig provokerende osv. Med andre ord vil han falde udenfor diskursen. Imidlertid har idéhistorien gang på gang vist hvordan synspunkter, der var blevet angrebet af den gangbare diskurs' vogtere, efterhånden har vundet indpas og selv er blevet den dominerende diskurs. Blot for efterhånden selv at blive mål for ny kritik og problematiseringer.

På det danske idémarked med hensyn til at forklare indvandreres og flygtninges vanskeligheder, ikke mindst på arbejdsmarkedet og med hensyn til løsning af deres integrationsproblemer, kan man øjne tre forklaringsmodeller. Man kan også kalde dem forklaringsklumper. Jeg vil i denne artikel præsentere et

forsøg på at lave en kort diskursanalyse af den danske integrationsdebat, og fokusere på at fremlægge én af diskurserne. Jeg fokuserer netop på denne »forklaringsklump«, da jeg synes, at det er den mindst gængse og mindst udbredte, selv om det er den mest forklaringsdygtige.

Enhver »klump« rummer forskellige forklaringsforslag, men de befinder sig allesammen i den samme »diskurs« og deres indbyrdes (diskursinterne) forskelle kan anses som nuanceforskelle. Naturligvis forekommer ingen forklaring i den virkelige verden i sin rene form, sådan som jeg præsenterer dem, og der er blandingsformer og grå zoner, men en eksplitering af standpunkterne vil forhåbentlig skabe et overblik og fremme forståelsen.

Den første »klump« er – så vidt jeg kan se – den mest udbredte, ikke mindst blandt folk, der selv arbejder med indvandrere og flygtninge. Den kan betegnes som den dominerende diskurs. De allerfleste danskere er generelt enige om, at den danske social- og arbejdsmarkedspolitik og herunder – som en mindre del af den samlede politik – at den danske integrationspolitik er verdens mest solidariske, humane og bedste. Hvis det ikke går så godt med indvandrernes indslusning på arbejdsmarkedet, må det skyldes et eller

andet træk ved indvandrerne. Og disse integrationshindrende træk opfattes ofte ikke som noget socialt betinget, men som noget der har med deres »kultur« at gøre. Ofte noget med islam, noget der står i Koranen, muslimske værdier, deres børneopdragelse, traditioner, tørklæder osv.

I forbindelse med mange foredrag for ansatte i »indvandrerbranchen« har jeg ofte fået det typiske og uundgåelige spørgsmål: Har de problemer, som vi har med vores indvandrerklinter, noget med Islam og Koranen at gøre? Er det virkeligt rigtigt, at der står i Koranen, at ...? Problemerne kan være varierende: at deres muslimske klienter ikke kommer til de indgåede aftaler til tiden, at de ikke er motiverede til at lære dansk eller at sende deres døtre eller koner til sprogkurser eller til selv at finde et arbejde osv. osv.

Fordi mange har den indstilling forventes der fra mig eller en anden fordragsholder, som skal tale om »integrationsproblemer«, at man skal tale om kulturelle *forskelle* og hvordan sagsbehandlere skal tackle dem. Når man begynder et oplæg med at understrege, at man ikke synes de kulturelle forskelle er det største problem og at problemerne kan og hovedsageligt bør forklares med henvisning til andre faktorer, skaber det ofte overraskelse, og nogen gange irritation hos et publikum, som er kommet for at høre om forskelle i »kultur, religion og traditioner«. Med andre ord reduceres fordragsholderens opgave ofte – hvis man skal være ironisk – til at »sælge etnisk kitsch«.

Den anden klump går ud på at hævde, at Danmark i bund og grund – som alle andre vestlige, kapitalistiske samfund – er et racistisk samfund, hvor indvandrerne uvilkårligt bliver ofre for diskrimination. Denne tankegang er mest udbredt hos store dele af den danske politiske venstrefløj og interessant nok hos mange indvandrerpolitikere uanset politiske ståsted. Jeg har gennem de 20 år,

hvor jeg har boet i Vesteuropa, mødt tyrkiske indvandrerpolitikere af alle mulige observanser, islamiske fundamentalister, ultranationalistiske fascister, kommunister, socialister, moderate venstrefløjstilhængere, der alle abonnerer på denne forklaringsmodel.

Den tredje klump hævder, at der er noget galt med den danske integrationspolitik, og at indvandrerne for så vidt er o.k. Forklaringsforsøgene i denne klump retter hovedsageligt lyset mod situationen på det danske arbejdsmarked og den sociale lovgivning, og forsøger på at analysere, hvorvidt diverse reguleringer på arbejdsmarkedet og diverse sociale ydelser har tendens til at udstøde og marginalisere de ufaglærte personer i almindelighed og ufaglærte indvandrere og flygtninge i særdeleshed. I denne forståelsesramme ligger problemet nemlig ikke i indvandrerens kulturelle baggrund eller i deres religion. Der kan imidlertid være problemer omkring deres uddannelsesbaggrund, holdninger omkring at få en længerevarende uddannelse. Der kan også konstateres kulturbestemte forskelle mellem danskere og forskellige indvandrergrupper og indvandrergrupperne indbyrdes med hensyn til arbejde, opsparring, entreprenørånd osv., men disse faktorer er ikke altafgørende, når man skal forklare deres integration eller mangel på samme i Danmark, ikke mindst på arbejdsmarkedet.

De tre diskurser har hver især deres løsningsmodeller, da problemforklaringen i det store og hele bestemmer løsningsforslagene. Den første »klumps« løsningsmodel er flere sprog- og kulturkurser og beskæftigelsesprojekter for at undervise indvandrere i det danske sprog og i den danske kultur. Med andre ord endnu mere udbygning af det man i den offentlige debat ironisk kalder »indvandrerbehandlingsindustrien«. Disse kurser og projekters erklærede mål er at integrere indvandrerne og flygtningene på det danske arbejdsmarked og i samfundet generelt, men nogle gange virker det som om det man op-

når, er at lære dem at blive til »ordentlige socialklienter«, der kommer til møderne til tiden, ikke skaber store sproglige eller kulturelle problemer for sagsbehandlerne, med andre ord opfører sig som danske klienter.

Den anden diskurs kalder på moralsk opsang og mere oplysning om indvandrernes kultur og religion og flygtningenes lidelser rundt omkring i verden. Og ikke mindst at indføre positiv særbehandling af indvandrere og flygtninge ved bl.a. at praktisere et kvotesystem.

Man kan rette to kritikpunkter imod den første diskurs: Hvis den danske social- og arbejdsmarkedspolitik er så solidarisk og human og ikke mindst hvis indvandrene problemer skyldes deres kulturelle og religiøse baggrund, hvordan kan vi så forklare, at marginalisering langt fra kun er et problem blandt indvandrere. SFI (Socialforskningsinstituttet) regnede sig frem til i 1996, at der i 1994 var 255.000 såkaldt marginaliserede mennesker i Danmark, dvs. mennesker der havde været arbejdsløse tre år i træk. Det betyder, at der er ca. en kvart million marginaliserede mennesker i en lille nation på 5 mio. mennesker. De kan ikke komme ordentligt i gang på arbejdsmarkedet eller med en uddannelse, fordi de på en eller anden måde hænger fast i det offentlige system. Derfor har problemets karakter ikke noget at gøre med indvandrere eller deres specifikke *kulturelle eller religiøse* baggrund.

Den anden kritik, der kan rettes imod den første diskurs, er at flere forskere har påpeget, at personer fra den samme etniske gruppe, dvs. mennesker med den samme kulturelle eller religiøse baggrund, er bedre integreret i andre samfund end i det danske. Det bedste eksempel er tamilerne, hvorom antropologen Ann-Belinda Steen Preis har foretaget en sammenlignende analyse. Hvis det var den kulturelle og religiøse baggrund, der var jokeren i forklaringsforsøgene, dvs. den de-

terminerende faktor, kunne vi ikke forklare denne forskel. Man kan heller ikke hævde at de nyankomne i et fremmed land i det mindste i begyndelsen er dømt til at have lavere erhvervsfrekvens, da der er en række såkaldte »transplantationsomkostninger« forbundet med enhver flytning til et nyt land eller sprog- og kulturområde. Tværtimod viser en række undersøgelser foretaget af canadiske og amerikanske forskere, at indvandreteres og flygtninges deltagelse på arbejdsmarkedet er højere end de indfødtes i Canada og i USA.¹ Høj arbejdsløshed blandt de nyankomne er nemlig ikke en naturbestemt skæbne, men et politisk skabt problem.

Den anden diskurs' løsningsmodeller holder heller ikke. En moralsk opsang hjælper ikke, ej heller mere oplysning om indvandrere og deres kultur og religion. Sagen er, at der er tale om reelle problemer, ikke mindst på arbejdsmarkedet, og så længe store dele af befolkningen ikke opfatter de nyankomne som arbejdende mennesker og som skatteydere, vil indvandrer- og flygtningevenlig propaganda lyde hult, og det værste er, at der vil være grobund for fremmedfjendtlige strømninger.

Ikke kun anti-racistiske kampagner, men også positiv særbehandling og kvotesystemet vil ikke virke. Tankegangen bag positiv særbehandling er som den ofte bliver formuleret af tilhængere: befolkningens etniske sammensætning bør afspejles i forskellige samfundsområder. Etnisk ligestilling forstås næsten kun som en statistisk ligelig fordeling af arbejdskraften på diverse arbejdspladser. Eksempelvis hvis fem pct. af Århus Kommunes befolkning består af »indvandrere og flygtninge«, bør fem pct. af Århus Kommunes ansatte være »indvandrere og flygtninge«. Der er ikke her plads til at udsætte positiv særbehandling og kvotesystemet for en gennemgribende kritik, men jeg vil nøjes med at påpege et problem. Beregninger som jeg har foretaget på baggrund af tal fra Dan-

marks Statistik viser, at andelen af selvstændige erhvervsdrivende blandt pakistanske statsborgere er 16 pct. Nogen forskere har hævdet i pressen, at hvis man også regner pakistanere med britisk og dansk statsborgerskab med, ville andelen stige op til 20-30 pct. På den anden side er andelen af selvstændige erhvervsdrivende blandt tyrkere og danskere ca. 9 pct. En logisk konsekvent tilhænger af statistisk ligestilling og af kvotesystemet, ville blive nødt til at advokere for, at flere pakistanere ikke bør kunne opnå retten til at åbne en kiosk eller restaurant, indtil proportionerne er i orden.

Desuden viser erfaringerne fra andre lande, eksempelvis fra USA, at positiv særbehandling og kvotesystemet kommer til at forøge spændingerne mellem etniske minoriteter og flertallet og polarisere samfundet, da en del medlemmer af flertallet vil føle sig forbigået i en jobsøgningssituation. De vil – med en vis ret – kunne hævde, at de ikke har fået et bestemt job, selv om de var kvalificeret til det, og at en indvandrer fik jobbet, ikke fordi han/hun var velkvalificeret, men kun fordi den pågældende var af fremmed afstamning. At have fået et job hovedsageligt på baggrund af den etniske afstamning, men ikke på grund af kvalifikationer vil desuden ødelægge den ansattes faglig selvtilid og selvrespekt.

Efter skitseagtigt at have gennemgået og kritiseret de første to diskursers forklaringsforsøg og deres løsningsforslag, vil jeg nu fokusere på den tredje diskurs. Dette vil jeg gøre ved at gennemgå og parafrasere en ny publikations analyse og forslag, og jeg vil anvende bogen som et af de bedste danske eksempler på den tredje diskurs.

I december 1997 udgav Økonoministeriet en bog med titlen *Økonomisk oversigt*, som indeholder to kapitler om indvandrere, flygtninge og indvandring. Publikationen skabte stor interesse i mediernes, som næsten ensidigt har fokuseret på to af bogens oplysning-

ger: at indvandrere og flygtninge har kostet den danske stat ca. 10 mia. kroner per år de sidste par år, og at indvandrere i det lange løb er en god investering for Danmark. Men der findes faktisk en sober analyse af indvandrerens placering på arbejdsmarkedet, deres tilknytning til velfærdsstaten og en række løsningsforslag med hensyn til integration på arbejdsmarkedet. Disse dele af bogen forbigik totalt mediernes opmærksomhed.

Siden 1970'erne har forskellige faggrupper talt, skrevet og forsket i indvandrer- og flygtningeområdet. Siden da har der været en generel forståelse for, at dette område primært tilhørte »kulturforskere«. En bestemt faggruppe, økonomerne, har glimret ved deres fravær og dette har absolut ikke gavnet debattens og forskningens niveau. Man har en tendens til at forklare alt muligt med henvisning til kultur, religion og diskrimination. Med andre ord har økonomernes tavshed eller måske manglende interesse i debatten og forskningen været med til at skabe og opretholde de første to diskursers dominans. Kun få indvandrer- og flygtningeforskere, og det mest kendte og bedste eksempel er Ann-Belinda Steen Preis, der i sin bog *Flygtninge, sandheden og andre gåder*, sætter spørgsmålstegn ved helt eksplicit den første og implicit den anden diskurs. Når hun således analyserer de tamilske flygtnings – i hendes ord – klientgørelse og marginalisering i Danmark, henviser hun ikke til begreber som racisme og diskrimination, men retter hovedkritikken mod integrationspolitikken og dens apparat.

Sådan er det faktisk ikke i alle lande, vi normalt sammenligner os med, eksempelvis i Sverige. I mange år har en række svenske økonomer, de mest kendte er Jan Ekberg og Bjørn Gustafsson, publiceret en række analyser af indvandreres og flygtnings situation.

Økonoministeriets bog bør derfor hilses velkommen af alle der ønsker en forhøjelse

af niveauet i indvandrerdebatten og forskningen. Vi mangler økonomernes kølige blik og deres begrebsapparat inden for området. Det er ikke mindst befriende at konstatere, at ordene kultur, religion og diskrimination slet ikke figurerer på de 77 sider, hvor man fremlægger analyser og forslag om en bedre integration af indvandrere og flygtninge på arbejdsmarkedet.

2. En positiv holdning til indvandring

For det første har økonomerne en positiv holdning til indvandring og tilstedeværelse af »de fremmede« i Danmark som sådan. De skriver gang på gang, at immigration medfører en potentiel realøkonomisk gevinst, der imidlertid kun kan realiseres, såfremt flygtninge og indvandrere integreres på arbejdsmarkedet. Deres beregninger tyder på, at den realøkonomiske gevinst ved den hidtidige immigration til Danmark er relativt beskednen. Det skyldes for det første, at indvandringen i international sammenhæng er relativt beskednen. Det skyldes tillige indvandrernes lave arbejdsmarkedstilknøytning, der betyder, at de potentielle gevinster kun høstes i beskedent omfang.

Ifølge deres analyse er det på længere sigt imidlertid sandsynligt, at indvandringen øger velstanden for den øvrige befolkning. Det fremgår af deres analyser, at indvandrernes og i særdeleshed efterkommernes beskæftigelse og lønninger over tid vil stige. Det betyder en lavere afhængighed af sociale overførsler samt en større realøkonomisk gevinst. Hertil kommer at indvandrerne som følge af deres anderledes aldersfordeling kan bidrage til at mindske det demografisk betingede udgiftspres, der imødeses i takt med, at de ældre vil udgøre en stadig større del af befolkningen.

Set fra det øvrige samfunds synsvinkel kan indvandrerne således betragtes som en investering, understreger de. Der afholdes en udgift i dag, der giver et fremtidigt afkast i form af positive bidrag til samfundsøkonomien.

Økonomerne mener, at immigration kan højne levestandarden for den oprindelige befolkning, såfremt arbejdsmarkedet er tilstrækkelig fleksibelt. Men gevinsten er imidlertid beskednen med den nuværende lave beskæftigelsesgrad blandt flygtninge og indvandrere. En bedre integration af flygtninge og indvandrere på arbejdsmarkedet vil derfor give en samfundsøkonomisk gevinst.

I bogen opdeles indvandrere og deres nærmeste efterkommere i to grupper. Gruppe 1 omfatter indvandrere og deres nærmeste efterkommere fra EU-lande, Norge, Schweiz, Island, Nordamerika, Australien og New Zealand. Antallet af personer over 18 år i denne gruppe var i 1995 ca. 137.000. Gruppe 2 omfatter indvandrere og deres nærmeste efterkommere fra de øvrige lande. Der er altså tale om personer fra bl.a. Tyrkiet, Libanon, Pakistan, Iran, Vietnam, det tidligere Jugoslavien og Somalia. Antallet af personer over 18 år i denne gruppe var i 1995 ca. 92.000.

3. Hvorfor har indvandrerne en lavere beskæftigelsesgrad?

Økonomerne ved Økonoministeriet skriver at beskæftigelsen generelt bestemt er i et samspil mellem virksomhederne, hvis efterspørgsel efter arbejdskraft afhænger af lønnen set i forhold til produktiviteten, og husholdninger, hvis effektive udbud af arbejdskraft bl.a. afhænger af muligheden for at oppebære indkomst i fravær af arbejdsindkomst.

Derfor ser de to problemer omkring indvandrernes lavere beskæftigelsesgrad: Produktivetsproblemet og samspilsproblemet. Altså ikke noget med deres kulturelle og religiøse baggrund eller med diskrimination.

Produktivetsproblemet består i at indvandrere og flygtninge fra gruppe 2-lande af flere årsager må forventes at have lavere produktivitet end den øvrige befolkning. Det skyldes uddannelsesniveau og sprogsværligheder. Endvidere kan det være svært at fin-

de anvendelse for de færdigheder, som indvandrere har tilegnet sig på arbejdsmarkedet i deres oprindelsesland.

Økonomerne understreger at det ikke er et specifikt indvandrerproblem, men det er et strukturelt problem, der rammer de ufaglærte, uanset om personen er indvandrer eller dansker. Det danske arbejdsmarked er nemlig karakteriseret ved en relativt lav lønspredning, hvilket hæmmer beskæftigelsesmulighederne for personer med en lav potentiel produktivitet. Arbejdsløsheden i Danmark er således koncentreret blandt ufaglærte, der siden 1980 har haft en ledighed, der er 20-40 pct. højere end den gennemsnitlige ledighedsprocent.

Det andet problem, der forhindrer indvandrernes indslusning på arbejdsmarkedet, er samspilsproblemet. En stor del af de arbejdsløse indvandrere og flygtninge er henvist til kontanthjælp, fordi de ikke har nogen tidligere arbejdsmarkedstilknytning og dermed ikke har optjent ret til A-dagpenge. En stor del er endvidere karakteriseret ved at have børn og bo i lejebolig. Disse karakteristika gør, at denne gruppe i særlig grad er ramt af samspilsproblemer. Samspilsproblemet skyldes, at kontanthjælpen, friplads i daginstitution og boligstøtten aftrappes med indkomsten. Kombineret med beskattningen af indkomstfremgangen er gevinsten ved at komme i arbejde således meget beskeden.

Hvis der eksempelvis, skriver økonomerne, tages udgangspunkt i et gift par, hvor begge er på kontanthjælp, har tre børn i alderen 1, 5 og 9 år, og bor i en lejlighed på 107 kvm. til en månedlig husleje på 5.000 kr., og hvor den ene får et job som ufaglært til 180.000 kr. om året, vil deres disponible indkomst være stort set uændret.

Indvandrernes relativt lave produktivitet bidrager til at skabe samspilsproblemet, idet den betyder, at den potentielle erhvervsind-

komst (de 180.000 kr.) er lav. Såfremt indvandrernes indtjeningsmuligheder var større, ville bortfaldet i sociale ydelser betyde mindre.

Hvis begge fik ansættelse som ufaglærte, ville deres samlede disponible indkomst – efter daginstitutionsbetaling – stige med godt 38.000 kr. svarende til at op mod 90 pct. af indtægtsforøgelsen bliver modsvaret af lavere ydelser og højere skat.

Tilsvarende vil en enlig kontanthjælpsmodtager med det samme antal børn og den samme lejlighed vinde ca. 13.000 kr. om året ved at få et job med en årsløn på 180.000 kr. Det svarer til, at 92 pct. af den øgede indtægt bliver modsvaret af lavere sociale ydelser og højere skat.

Tilskyndelsen til selv at finde beskæftigelse kan således være begrænset for enlige og familier, hvor begge er på kontanthjælp, modtager boligstøtte og har børn. I 1995 var der ca. 3.200 enlige indvandrere fra gruppe 2-lande med børn i lejebolig, der fik kontanthjælp m.v. mindst en måned i 1995 og op mod 8.400 par, hvor begge samtidig har modtaget kontanthjælp m.v. i mindst én måned i 1995.

Der er i alt ca. 7.000 familier eller 11.600 personer i den erhvervsaktive alder, der således kan være ramt af samspilsproblemer som følge af de her undersøgte ydelser. De 11.600 personer svarer til knap 10 pct. af personerne i gruppe 2 i den erhvervsaktive alder.

Økonomerne påpeger at der endda formentlig er tale om et konservativt skøn over antallet af indvandrere med samspilsproblemer. F.eks. kan der også opstå samspilsproblemer for gifte par, hvor kun den ene er på kontanthjælp. Hertil kommer, at tilskyndelsen til at søge beskæftigelse fra dagpenge også kan være begrænset.

Der er altså tale om — analyserer de sig frem til — at der for mindst 10 pct. af personerne i

gruppe 2 er et endog meget lille incitament til *selv at finde beskæftigelse*. Kombinationen af kontanthjælpssystemet og supplerende ydelser giver anledning til samspilsproblemer for en relativt lavere andel af den øvrige befolkning. For den øvrige befolkning kan det således anslås, at andelen af potentielt samspilsramte udgør blot 0,5 pct. af befolkningen i den erhvervsaktive alder.

Økonomerne skriver at sammenhæng mellem offentlige ydelser og beskæftigelsesgraden også er fundet i udenlandske undersøgelser. I USA er erhvervsfrekvensen blandt flygtninge således meget lavere end for indvandrere, hvilket i følge den amerikanske forsker Borjas bl.a. kan tilskrives, at indvandrere – modsat flygtninge – er udelukket fra at modtage offentlig støtte.

4. Immigration og de offentlige finanser

Flygtninge og indvandrere påvirker de offentlige finanser på forskellig vis. Således modtager visse flygtninge og indvandrere – ligesom visse danskere – overførselsindkomst, dvs. dagpenge, kontanthjælp og pensioner etc. Flygtninge og indvandrere benytter desuden en række offentlige serviceydelser, såsom skoler og hospitaler. Herudover betaler flygtninge og indvandrere både direkte og indirekte skatter.

Forskellen mellem henholdsvis udgifter og skatteindtægter angiver indvandrerens *netto-bidrag*, der er det relevante mål i relation til, hvorledes immigration påvirker den øvrige befolknings materielle velstand.

En tværministeriel arbejdsgruppe har foretaget en undersøgelse af de direkte konsekvenser for de offentlige finanser af immigration til Danmark. Analysen er baseret på tal for 1995. Af undersøgelsen fremgik det, at personer fra gruppe 1-lande bidrog til de offentlige kasser med 1 mia. kr., mens personer fra gruppe 2-lande medførte en nettoudgift på i alt 11,3 mia. kr. For resten er udgifterne til

ca. 17.000 bosniske krigsflygtninge på ca. 2,5 mia. kr. inkluderet i de 11,3 mia.

Ifølge økonomerne er den helt afgørende årsag til at flygtninge og indvandrere tilsammen giver en nettoudgift for de offentlige finanser, at de i for ringe grad er integrerede på det danske arbejdsmarked. Flygtninge og indvandrere har generelt en dårligere beskæftigelsessituation end den øvrige befolkning. Ledigheden er højere, og erhvervsdeltagelsen lavere.

Økonomerne skriver, at ledigheden er væsentligt højere blandt personer med udenlandsk baggrund end blandt danskere. I den officielle ledighedsstatistik for årsperioden fra 4. kvartal 1996 til 3. kvartal 1997 var ledigheden for danske statsborgere 6,4 pct. Blandt borgere fra EØS-landene var ledigheden 13,8 pct., mens den for borgere fra alle øvrige lande under ét var 30,9 pct. Ledigheden for sidstnævnte gruppe har dog udvist et markant fald på 11 pct. point siden 1994.

5. Indvandrerens arbejdsmarkedstilknytning

En central forudsætning for at indvandrerne kan yde et positivt bidrag til dansk økonomi er at de kommer i beskæftigelse. Arbejdsmarkedstilknytningen er afgørende for påvirkningen af både de offentlige finanser og samfundsøkonomien i øvrigt.

Analysen viser bl.a.

- at flygtninge og indvandrere har markant lavere beskæftigelse, der både afspejler, at en større del står udenfor arbejdsmarkedet, samt at indvandrerne på arbejdsmarkedet har en større ledighed. (Personer fra gruppe 2 har en markant lavere arbejdsmarkedstilknytning end personer fra gruppe 1 og den øvrige befolkning. Personer fra gruppe 2-landene er karakteriseret ved et større andel børn og vil derfor alt andet lige i højere grad stå udenfor arbejdsstyrken.

- at mindst 10 pct. af indvandrere fra de såkaldte gruppe 2-lande er samspilsramte og derfor har et endog meget lille incitament til at finde arbejde. For den øvrige befolkning kan det anslås at andelen af potentielt samspilsramte udgør blot 0,5 pct. af befolkningen i den erhvervsaktive alder.

6. Tiden er en vigtig faktor

Økonome har fundet ud af at flygtninge og indvandrere klarer sig bedre jo længere, de har været i Danmark. Det viser, at integration tager tid, men understreger også gevinsten herved, skriver de. Flygtninge og indvandrere fra gruppe 2, der er ankommet til Danmark inden for de seneste fem år, giver anledning til en klart større nettoudgift end tilsvarende personer ankommet for mellem 5 og 10 år siden. Og nettoudgifterne for flygtninge og indvandrere, der var ankommet for mere end 10 år siden, andrager i gennemsnittet blot en tredjedel af nettoudgifterne for personer ankommet indenfor de seneste fem år (frem til 1.1.1996). Den positive udvikling skyldes primært, at indvandrere og flygtninge, der ankom for mere end 10 år siden, har fået bedre fodfæste på arbejdsmarkedet, og dermed tjener mere end personer, der er ankommet til Danmark for kort tid siden.

Den omtalte nettoudgift hænger naturligvis sammen med indvandrernes og flygtningenes beskæftigelsessituation. Økonome har beregnet, at andelen af indvandrere med en opholdstid på under 5 år med fuld beskæftigelse kun udgjorde 8,4 pct. i 1995, mens det tilsvarende tal for indvandrere med mere end 10 års opholdstid var 27,7 pct. Beskæftigelsessituationen for flygtninge og indvandrere fra gruppe 2 er dog dårligere end for den øvrige befolkning, selv blandt personer med lang opholdstid i Danmark.

Tallene tyder altså på — påpeger økonome — at flygtninge og indvandrere med tiden integreres bedre på arbejdsmarkedet.

7. Konklusion

Økonomernes analyse lægger op til en tostrengt strategi for at fremme arbejdsmarkedstilknypningen:

- En mere offensiv uddannelsesstrategi, der kan bidrage til at give indvandrere de kvalifikationer, der efterspørges på det danske arbejdsmarked.
- En målrettet justering af visse offentlige ydelser med henblik på at fremme incitamenter til at arbejde.

Der bør med andre ord — ifølge økonome i Økonomiministeriet — ske en omlægning fra passive indkomstoverførsler til aktivering og opbygning af kvalifikationer. Det er netop denne strategi, der i de seneste år har bidraget til at muliggøre et varigt fald i den generelle ledighed. Ledighedsprocenten er imidlertid fortsat over 30 pct. for visse indvandrergupper. Det understreger, at der er behov for yderligere målrettede initiativer.

De danske økonoms stemme i debatten og forskningen i indvandrernes og flygtningenes integration var savnet i lang tid. Det skal hilses velkomment, at Økonomiministeriet har taget hul på en vigtig opgave.

Note

1. Se »Labor-Force Participation of Immigrants and Natives« i kap. 4 af Simon 1989.

Kilder

- Jan Ekberg og Bjørn Gustafsson: *Indvandrere på arbejdsmarkedet*. (Stockholm, SNS Förlag, 1995)
- Thomas Gür: *Staten och nykomlingarna. En studie av den svenska invandrarpolitikens idéer*. (Stockholm, City University Press, 1995)
- Julian L. Simon: *The Economic Consequences of Immigration*. (Oxford, Basic Blackwell, 1989)
- Thomas Sowell: *Race and Culture* (New York, Basic Books, 1994)
- Ann-Belinda Steen Preis: *Flygtninge, sandheden og andre gåder*. (København, Socialpædagogisk Bibliotek, 1996)
- Ann-Belinda Steen Preis (red.): *Kan vi leve sammen? Integration mellem politik og praksis*. (København, Socialpædagogisk Bibliotek, 1998).
- Økonomiministeriet: *Økonomisk Oversigt*. (København, Schulz, 1997)